

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.04.2001, sp. zn. 5 Tz 63/2001, ECLI:CZ:NS:2001:5.TZ.63.2001.1

Číslo: 4/2002

Právní věta:

I. I spoluvlastník se může dopustit trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák. ve vztahu k předmětu spoluvlastnictví, jestliže se zmocní věci, která je v podílovém spoluvlastnictví (§ 136 odst. 1 obč. zák.), tím, že si ji přisvojí, pokud tak učiní v úmyslu nakládat s ní, jako by náležela jen jemu samotnému, a svévolně tím vyloučí ostatní spoluvlastníky z výkonu vlastnického práva, tj. z možnosti věc ve spoluvlastnictví držet, užívat, požívat její plody a užítky a nakládat s ní (§ 123 obč. zák.).

II. Podniká-li společně více osob ve sdružení bez právní subjektivity podle § 829 a násl. obč. zák., je majetek získaný při výkonu společné činnosti ve spoluvlastnictví všech účastníků sdružení (§ 834 obč. zák.). Jednotlivě určené věci, za něž je třeba považovat i pozemky, které byly poskytnuty pro účely sdružení, jsou v bezplatném užívání všech účastníků sdružení (§ 833, věta druhá, obč. zák.).

Jestliže určité pozemky pronajímatel přenechal na podkladě nájemní smlouvy nájemci, aby je dočasně užíval nebo z nich bral užítky (§ 663 a násl. obč. zák.), je vlastníkem jiných než trvalých porostů nájemce (uživatel pozemku), pokud se s vlastníkem pozemku nedohodl jinak (§ 2 odst. 2, věta druhá, zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů).

Trestného činu krádeže se pak může dopustit pachatel, pokud si neoprávněně přisvojí jak věc získanou při výkonu společné činnosti ve sdružení, tak i věc (např. úrodu) získanou nájemcem jako přírůstek z pronajatého pozemku.

III. Existence blízkého příbuzenského vztahu znalce ke státnímu zástupci činnému - byť jen dočasně - v projednávané trestní věci (např. vztah otce a syna) je sama o sobě skutečností vyvolávající pochybnost o nepodjatosti znalce bez ohledu na to, zda mohou být závěry znaleckého posudku zkresleny ve prospěch či v neprospěch obviněného. Jde zároveň o vadu, kterou nelze odstranit jinak, než opatřením nového znaleckého posudku zpracovaného jiným znalcem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 25.04.2001

Spisová značka: 5 Tz 63/2001

Číslo rozhodnutí: 4

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Krádež

Předpisy: § 123 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 136 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 247 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil ke stížnosti pro porušení zákona rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 30. 11. 2000 sp. zn. 6 To 248/2000 v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Vyškově pod sp. zn. 1 T 42/98 a Okresnímu soudu ve Vyškově přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d ň ě n í:

Rozsudkem Okresního soudu ve Vyškově ze dne 14. 6. 2000 sp. zn. 1 T 42/98 byl obviněný Ing. M. K. podle § 226 písm. a) tr. ř. zproštěn obžaloby státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Vyškově ze dne 19. 2. 1998 sp. zn. Zt 977/96 pro skutek spočívající v tom, že dne 30. 8. 1996 nechal odvést z posklizňové linky v K. celkem 1801,47 q sladovnického ječmene, z něhož bylo 1051,47 q majetkem soukromého zemědělce A. T., a tento ječmen A. T. prodal přes jeho výslovný nesouhlas téhož dne společně s dalším výše označeným ječmenem jako ječmen krmný za cenu 380 Kč za 1 q ZZN, a. s., ve V., čímž A. T. prodejem jeho ječmene způsobil škodu ve výši 399 558,60 Kč. Soud prvního stupně tedy dospěl k závěru, že se tento skutek nestal, ač to výslovně ve výroku nevyjádřil. Poškozený A. T. byl podle § 229 odst. 3 tr. ř. odkázán s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

K odvolání státního zástupce rozhodl Krajský soud v Brně svým rozsudkem ze dne 30. 11. 2000 sp. zn. 6 To 248/2000 tak, že citovaný rozsudek soudu prvního stupně v celém rozsahu zrušil a sám obžalovaného Ing. M. K. zprostil obžaloby pro tentýž skutek podle § 226 písm. b) tr. ř., tj. z důvodu, že skutek není trestným činem. Poškozený A. T. byl podle § 229 odst. 3 tr. ř. odkázán s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

Proti citovanému rozsudku Krajského soudu v Brně podal ministr spravedlnosti dne 22. 3. 2001 stížnost pro porušení zákona v neprospěch obviněného Ing. M. K. Napadenému rozsudku v ní vytkl, že jím byl ve prospěch obviněného porušen zákon v ustanoveních § 226 písm. b) a § 259 odst. 3 tr. ř. a v řízení tomuto rozhodnutí předcházejícím v ustanoveních § 2 odst. 5, 6 a § 254 odst. 1 tr. ř. ve vztahu k ustanovení § 247 odst. 1, odst. 3 písm. b) tr. zák. S poukazem na obsah citovaných ustanovení a na dosud provedené důkazy ministr spravedlnosti dovodil, že soud prvního stupně rozhodl bez náležitého objasnění věci a bez provedení všech potřebných a dostupných důkazů, přičemž se náležitě nevypořádal s výsledky dokazování. Tyto nedostatky pak nezjistil a neodstranil ani odvolací soud.

Ministr spravedlnosti vytýká jako základní pochybení skutečnost, že při zpracování znaleckého posudku z oboru písmoznalectví znalcem O. V., který posuzoval pravost podpisu poškozeného A. T. na smlouvě o sdružení, jež měla být uzavřena mezi ním a M. K. starším, došlo k porušení ustanovení § 11 odst. 1 zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících. Znalec je totiž otcem státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Vyškově Mgr. P. V., který ve věci vykonával dozor, a o této skutečnosti měli vědět jak vyšetřovatel, tak i státní zástupce. Příbuzenský vztah mezi znalcem a státním zástupcem je podle názoru ministra spravedlnosti nesporně takovým poměrem k orgánu provádějícímu řízení, který zakládá pochybnost o nepodjatosti znalce, a je důvodem, pro nějž znalec nesmí podat posudek. Z tohoto důvodu nemohl být znalecký posudek zpracovaný znalcem O. V. v trestním řízení použit jako důkaz, neboť je zatížen uvedenou nezhojitelnou vadou. Dále ministr

spravedlnosti namítá, že nebyla věnována pozornost argumentaci a návrhům uváděným poškozeným A. T., podle něhož nepodepsal ani nemohl podepsat smlouvu o sdružení s M. K. starším, protože jde o elaborát vyškovského odboru Ministerstva zemědělství, který měl sloužit jako vzor pro uzavírání obdobných smluv a měl být k dispozici zájemcům až v roce 1994, přičemž sporná smlouva o sdružení měla být uzavřena již počátkem roku 1993. Za nedostatečně objasněnou považuje ministr spravedlnosti rovněž otázku smluvních vztahů vzniklých na základě písemných ujednání mezi M. K. starším a poškozeným A. T., označených jako „Smlouva o zemědělském využití a obhospodařování zemědělské půdy“ a mezi obviněným Ing. M. K. a poškozeným A. T., nazvaných jako „Smlouva o akviziční činnosti v rámci obhospodařování zemědělské půdy“. Ve stížnosti pro porušení zákona je soudům obou stupňů rovněž vytýkáno, že nebyl zhodnocen charakter některých písemných dokladů založených ve spise z toho hlediska, jaké skutečnosti jimi mají být prokazovány, přičemž se navíc jedná o kopie, mnohdy málo kvalitní, které nejsou opatřeny ověřovací doložkou toho, kdo je pořizoval. Za situace, kdy ze spisu nevyplývají žádné okolnosti, které by zpochybňovaly schopnost svědka M. K. staršího vzhledem k jeho vysokému věku náležitě komunikovat s orgány činnými v trestním řízení, považuje ministr spravedlnosti jeho dosavadní výpověď za příliš kusou a požaduje její doplnění podrobnějším výsledkem.

Závěrem stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil vytýkané porušení zákona, aby napadený rozsudek Krajského soudu v Brně i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu ve Vyškově zrušil a aby Nejvyšší soud dále postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř., tj. aby přikázal věc k novému projednání a rozhodnutí.

Nejvyšší soud na podkladě podané stížnosti pro porušení zákona přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. správnost výroku napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a zjistil, že zákon byl porušen ve prospěch obviněného Ing. M. K., byť v poněkud jiných směrech a z jiných důvodů, než jak namítá stížnost pro porušení zákona. K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud na základě následujících skutečností:

Se stížností pro porušení zákona lze souhlasit, pokud napadenému rozhodnutí Krajského soudu v Brně a řízení, jež mu předcházelo, vytýká některé nedostatky spočívající v dokazování skutkového stavu. Vadou by mohl být zatížen především znalecký posudek z oboru písmoznalectví, kterým byla posuzována pravost podpisu poškozeného A. T. na smlouvě o sdružení uzavřené s M. K. (starším) a který zpracoval znalec O. V. Ve výpovědi poškozeného i v některých jeho podáních se uvádí, že tento znalec je otcem státního zástupce Okresního státního zastupitelství ve Vyškově Mgr. P. V., který v posuzované věci prováděl určité procesní úkony. Uvedené tvrzení poškozeného je třeba prověřit, a pokud by se skutečně prokázal příbuzenský vztah mezi znalcem O. V. a státním zástupcem Mgr. P. V., byl by tento znalec vyloučen z možnosti podat ve věci znalecký posudek, protože by tím vznikly důvodné pochybnosti o jeho nepodjatosti ve smyslu ustanovení § 11 odst. 1 zák. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, které se na vyloučení znalce z výkonu jeho funkce vztahuje podle § 111 odst. 1 tr. ř. Znalcem O. V. již podaný posudek by pak byl k důkazu nepoužitelný a soud by z něj nemohl činit žádné závěry. Existence blízkého příbuzenského vztahu znalce ke státnímu zástupci činnému – byť jen dočasně – v projednávané trestní věci je totiž sama o sobě skutečností vyvolávající pochybnost o nepodjatosti znalce bez ohledu na to, zda mohou být závěry znaleckého posudku zkesleny ve prospěch či v neprospěch obviněného. Jde zároveň o vadu, kterou nelze odstranit jinak, než opatřením nového znaleckého posudku zpracovaného jiným znalcem.

Za nedostatek považuje Nejvyšší soud i okolnost, že řada písemností obsažených v trestním spise, které by mohly mít povahu listinných důkazů, byla pořizena jen ve fotokopiích, aniž byla ověřena jejich shoda s originály písemností. U některých z těchto písemností pak není zřejmé, co jimi má být prokazováno, a soudy obou stupňů se ani v odůvodnění svých rozhodnutí obsahem písemností vůbec nezabývaly a nevyvodily z nich žádné závěry. Konečně dostatečnou pozornost nevěnovaly soudy obou stupňů ani tomu, aby ověřily některá významná tvrzení poškozeného A. T., jak důvodně vytýká

stížnost pro porušení zákona, zejména pokud jde o možnost uzavření smlouvy o sdružení mezi M. K. (starším) a poškozeným A. T. podle vzoru, který byl údajně vypracován Ministerstvem zemědělství až v roce 1994.

Pro správné posouzení viny obviněného Ing. M. K. jsou však podstatně významnější jiné skutečnosti než ty, na které poukazuje stížnost pro porušení zákona. Bez ohledu na zmíněné dílčí nedostatky v objasnění skutkového stavu Nejvyšší soud zdůrazňuje, že i kdyby byla skutečně uzavřena předmětná smlouva o sdružení mezi M. K. (starším) a A. T. ze dne 26. 4. 1993, bez dalšího by neopravňovala obviněného Ing. M. K. (třebaže jednal v zastoupení svého otce M. K. staršího) k tomu, aby svévolně nakládal s veškerým množstvím obilí sklizeného ze společně obhospodařovaných pozemků takovým způsobem, jaký mu klade za vinu obžaloba, protože podle čl. 4 této smlouvy a ve shodě s ustanovením § 834 obč. zák. se majetek získaný při výkonu společné činnosti stal spoluvlastnictvím obou účastníků sdružení. To platí nezávisle na skutečnosti, zda a do jaké míry neplnil některý z účastníků (zde míněn A. T.) smlouvy o sdružení některé své závazky (jak tvrdil obviněný Ing. M. K.). Přitom je zřejmé, že na sdružení bez právní subjektivity v té podobě, která vyplývá ze smlouvy o sdružení, jež měla být uzavřena mezi M. K. (starším) a A. T., je třeba aplikovat ustanovení § 829 a násl. obč. zák., neboť žádný jiný právní předpis neupravuje takovou smlouvu a podle jejího obsahu se účastníci sdružení výslovně na tato ustanovení odvolávají. Měl-li skutečně poškozený A. T. nějaké závazky vyplývající ze smlouvy o sdružení, je třeba zjistit, o jaké závazky jde a jaká je jejich výše; existence nesplacených závazků poškozeného by však mohla mít vliv jen na hodnocení stupně nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu § 3 odst. 2, 4 tr. zák., nikoli na změnu vlastnických poměrů k majetku získanému při výkonu společné činnosti na základě smlouvy o sdružení.

S poukazem na tyto skutečnosti vyplývající z právních poměrů účastníků sdružení pak Nejvyšší soud dospěl k závěru, že za splnění ostatních předpokladů se i spoluvlastník může dopustit trestného činu krádeže podle § 247 tr. zák. ve vztahu k předmětu spoluvlastnictví, jestliže se zmocní věci, která je v podílovém spoluvlastnictví (§ 136 odst. 1 obč. zák.), tím, že si ji přisvojí, pokud tak učiní v úmyslu nakládat s ní, jako by náležela jen jemu samotnému, a svévolně tím vyloučí ostatní spoluvlastníky z výkonu vlastnického práva, tj. z možnosti věc ve spoluvlastnictví držet, užívat, požívat její plody a užitky a nakládat s ní (§ 123 obč. zák.). Přitom je z výpovědi poškozeného i z dalších provedených důkazů zřejmé, že A. T. dal obviněnému Ing. M. K. zřetelně najevo svůj nesouhlas s odvozem obilí z posklizňové linky i s jeho následným prodejem, za který sám obviněný inkasoval kupní cenu.

Konečně pro zmíněné právní posouzení jednání obviněného Ing. M. K. by zde byla zachována totožnost tohoto skutku se skutkem, který mu kladla za vinu obžaloba, neboť jak jednání (neoprávněný prodej věci), tak i následek (způsobení škody A. T.) by se shodovaly, byť nikoli v celém rozsahu a ve všech okolnostech. Z uvedeného hlediska by pak nebylo podstatné, kolik z posuzovaného množství obilí sklídl A. T. ze společně obhospodařovaných pozemků a kolik z jiných pozemků, které měl výlučně ve svém nájmu.

Navíc bylo třeba zohlednit, že pokud poškozený A. T. – jak plyne z výpovědi tohoto svědka i z některých písemných materiálů – platil obviněnému „nájem“ za obhospodařování pozemků, které byly údajně poskytnuty pro účely společné činnosti na podkladě smlouvy o sdružení, jde o postup odporující zásadám sdružení ve smyslu § 829 a násl. obč. zák., protože jednotlivě určené věci, za něž je třeba považovat i předmětné pozemky, které byly poskytnuté pro účely sdružení, jsou v bezplatném užívání všech účastníků (§ 833, věta druhá, obč. zák.). To jednak zpochybňuje uzavření smlouvy o sdružení a jednak odůvodňuje verzi prosazovanou poškozeným A. T., že měl pozemky v podstatě v nájmu na podkladě jiných smluv ze dne 25. 4. 1993 (byť nazvaných jako smlouva o zemědělském využití a obhospodařování zemědělské půdy a smlouva o akviziční činnosti) a že byl z tohoto důvodu samostatným vlastníkem obilí vypěstovaného na těchto pozemcích. V takovém případě by totiž obilí sklizené A. T. představovalo přírůstek oddělený od pronajaté věci (pozemku) po dobu její oprávněné detence (nájmu). Přitom podle ustanovení § 663 obč. zák. platí, že nájemní smlouvou

pronajímatel přenechává za úplaty nájemci věc, aby ji dočasně (ve sjednané době) užíval nebo z ní bral užitky. Užitek by v tomto smyslu bylo i obilí sklizené z pronajatých pozemků. Podle ustanovení § 2 odst. 2, věty druhé, zák. č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, pak platí zásada, že u pozemků daných smluvně do užívání je vlastníkem jiných než trvalých porostů uživatel pozemku, pokud se s vlastníkem pozemku nedohodne jinak.

Z uvedených hledisek je tedy třeba se vypořádat též s právní povahou a důvodem plateb, které A. T. obviněnému Ing. M. K. zasílal jako nájemné, resp. za akviziční činnost, jak to signalizují dosud neověřené fotokopie listin založené v trestním spisu. Navíc soud prvního stupně považoval za nevyvrácenou obhajobu obviněného, v jejímž rámci mimo jiné uváděl, že „... poškozený A. T. měl nevyrovnané závazky vůči jeho otci, zejména dlužil značné finanční částky za pronájem ...“. Proto bylo třeba tuto část obhajoby prověřit a zaměřit se na zjištění, zda skutečně takové závazky existovaly, a pokud tomu tak bylo, z jakého důvodu vznikly a v jaké výši, popřípadě jakého pronájmu se týkaly. Ze spisu pak nevyplývá, že by snad měl poškozený A. T. v pronájmu jiné pozemky patřící M. K. (staršímu), než ty, kterých se týkají zmíněné smlouvy a z nichž pocházel sladovnický ječmen uvedený v žalovaném skutku (tj. pozemky zapsané na listech vlastnictví v katastrálním území K.).

Okresní soud ve Vyškově se ve svých skutkových a právních závěrech při provádění a hodnocení důkazů náležitě nevypořádal se všemi výše uvedenými skutečnostmi. Tyto nedostatky neodstranil z podnětu odvolání podaného státní zástupkyní ani Krajský soud v Brně, třebaže svým odvolacím rozhodnutím, proti němuž směřuje stížnost pro porušení zákona, zrušil v celém rozsahu rozsudek soudu prvního stupně. Odvolací soud se však ztotožnil s hodnocením důkazů i se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, která považoval za správná a úplná, a učinil změnu, jen pokud jde o důvod, podle něhož byl obviněný Ing. M. K. zproštěn obžaloby. Tím Krajský soud v Brně napadeným rozsudkem porušil zákon nejen v ustanovení, podle kterého měl důsledně přezkoumat zprošťující rozsudek Okresního soudu ve Vyškově (§ 254 odst. 1 tr. ř.), ale též v ustanovení vymezujícím podmínky pro možnost, aby ve věci rozhodl odvolací soud sám po zrušení rozsudku soudu prvního stupně (§ 259 odst. 3 tr. ř.).

Podle § 259 odst. 3, věty první, tr. ř. totiž platí, že rozhodnout sám rozsudkem ve věci může odvolací soud, jen je-li možno nové rozhodnutí učinit na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn a popřípadě důkazy provedenými před odvolacím soudem doplněn. V posuzovaném případě považoval odvolací soud skutkový stav v rozsudku soudu prvního stupně za správně zjištěný a ani ho nijak nedoplňoval. Přitom soud prvního stupně dospěl ke skutkovému závěru založenému na tom, že se žalovaný skutek nestal, a tomuto závěru dal výraz v důvodu zproštění podle § 226 písm. a) tr. ř., zatímco odvolací soud učinil zcela opačný skutkový závěr, totiž že se žalovaný skutek stal, ale není trestným činem, a proto obviněného zprostil obžaloby podle § 226 písm. b) tr. ř. Je nepochybné, že závěr soudu či jiného orgánu činného v trestním řízení o tom, zda se stíhaný skutek stal či nikoli, je závěrem skutkovým, který musí mít oporu ve výsledcích provedeného dokazování, jímž je skutkový stav zjišťován. Skutkový stav v rozsudku soudu prvního stupně tedy nemohl být správně zjištěn, když se podle soudu prvního stupně žalovaný skutek nestal, a aniž by odvolací soud provedl jakýkoli důkaz k doplnění téhož skutkového stavu, vyvodil z provedených důkazů naprosto rozdílný závěr ohledně skutkového stavu, tj. že se žalovaný skutek stal, třebaže ho neposoudil jako trestný čin.

Na základě všech rozvedených skutečností nezbylo, než aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným rozsudkem Krajského soudu v Brně a v řízení, které mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanoveních § 2 odst. 5, 6, § 226 písm. b), § 254 odst. 1 a § 259 odst. 3 tr. ř. K tomuto porušení zákona došlo ve prospěch obviněného Ing. M. K., když soudy prvního ani druhého stupně neshledaly v předmětném skutku trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. a), 3 písm. b) tr. zák. a vzhledem k tomu obviněného zprostily obžaloby, ačkoliv neúplné zjištění skutkového stavu

a nedostatečné vyhodnocení dosavadních důkazů neumožňovalo učinit takové rozhodnutí. Jelikož stížnost pro porušení zákona byla podána ve lhůtě do šesti měsíců od právní moci napadeného usnesení a byly splněny i další podmínky ve smyslu ustanovení § 272 odst. 1 tr. ř., Nejvyšší soud napadený rozsudek podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil a zrušil i jemu předcházející (rovněž zprošťující) rozsudek Okresního soudu ve Vyškově ze dne 14. 6. 2000 sp. zn. 1 T 42/98 včetně rozhodnutí na tyto rozsudky obsahově navazujících. Protože ve věci je třeba učinit rozhodnutí nové a nedostatky vznikly již v řízení před soudem prvního stupně, Nejvyšší soud přikázal podle § 270 odst. 1 tr. ř. Okresnímu soudu ve Vyškově, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Než však bude možné v řízení před soudem meritorně rozhodnout, je nezbytné odstranit všechny výše uvedené nedostatky, jimiž trpí dosavadní průběh dokazování a hodnocení důkazů, a postupovat v intencích tohoto rozhodnutí Nejvyššího soudu (§ 270 odst. 4 tr. ř.). Úkolem soudu prvního stupně bude především prověřit a případně odstranit vytknutou vadu znaleckého posudku z oboru písmoznalectví, ověřit shodu fotokopií některých písemností s jejich originály a doplnit dokazování i v dalších naznačených směrech. Poté bude soud povinen opětovně vyhodnotit všechny opatřené důkazy, včetně výsledků doplněného dokazování, a přihlédnout při tom ke všem rozhodným skutečnostem zmíněným Nejvyšším soudem, na nichž závisí závěr o tom, zda jednání, pro které je obviněný Ing. M. K. stíhán, je trestným činem či nikoli.